

Receptarea artei moderne

Trebuie să acceptăm, cel puțin sub aspectul înțelegerii de care se bucură la public, că există unele producții artistice, aparținând diverselor domenii ale artei, incriminate sau... lăudate, ca fiind... artă modernă. Nu știu, întru totul, care sînt criteriile estetice după care arta este sau nu modernă. Mi se pare că această noțiune tinde să-și capete drept de circulație mai mult în raport cu înțelegerea ei de către public.

Toate curentele și stilurile artistice au fost, la apariția lor, moderne, au generat, fără îndoială, artă modernă. Au revoluționat gândirea estetică. Niciodată, însă, cu atita vigoare, încît, dorindu-se în opoziție cu „vechea artă”, să submineze însuși statutul artei. Voci grave ajung să afirme dispariția artei; optimiștii spun că nu există nici o incompatibilitate între „arta modernă” și public, implicit, că arta va continua să existe.

Este adevărat că între caracteristicile estetice specifice noilor forme artistice și capacitatea de receptare a publicului există o distanță, dar nicicum o ruptură, iar problema esențială în inovație este înscrierea ei în spiritualitatea și sensibilitatea epocii. În cadrul receptării operei de artă, **înțelegerea** este identificarea și descifrarea simultană a semnului și sensului.

Inovația în artă este expresia dinamicii interne a limbajului artistic și, din această perspectivă, rezultanta ei este o nouă realitate estetică și ideologică.

În receptarea ei apar însă două probleme; pe de o parte, faptul că arta modernă, inovația, sînt dificil de înțeles, în lipsa unei pregătiri sistematice a publicului în vederea descifrării limbajului; totodată, arta tradițională este mai aproape de publicul format, modelat de valorile acesteia; pe de altă parte, un anume gen de artă, creată pe structuri consacrate, avînd și avantajul unui limbaj imediat accesibil, beneficiază și de o anume încurajare a mijloacelor mass-

media: benzi desenate, seriale polițiste, diverse western-uri etc. Este adevărat că mijloacele de comunicare de mase și produsele pe care ele le difuzează se adresează, îndeobște, unui nivel de pregătire și unui gust mediu; or, la acest nivel, este mai puțin probabil ca inovația în artă să-și găsească puncte de contact cu publicul larg.

În ce privește diversitatea existentă în planul receptării, Pierre Bourdieu notează: „observația stabilește că produsele activității umane care sînt socialmente desemnate ca opere de artă... pot face obiectul unor percepții extrem de diferite, începînd de la perceperea propriu-zis artistică, adică socialmente recunoscută ca adecvată semnificației lor sociologice, pînă la percepția nediferind nici în logica ei, nici în modalitatea ei, de aceea care se aplică în viața cotidiană, obiectelor cotidiene”¹.

În arta modernă, ca și în arta tradițională, dealtfel, nu putem face abstracție de atitudinea estetică a publicului, de deschiderea lui pentru receptarea artei, de preferințele și interesele lui, care sînt posibil de cunoscut, cel puțin în principiu, cu ajutorul metodelor sociologice și psihologice, pentru că este de așteptat ca un receptor nepregătit, necunoscător, să stea în expectativă în fața unui nou limbaj artistic, a unei noi forme pe care o îmbracă arta. De aceea, publicul trebuie crescut și pregătit să recepteze nu numai arta tradițională, dar și pe cea modernă, pentru că ambele coexistă în același context social.

Suedezul Teddy Brunius spune că „atunci cînd am clasificat și am găsit o operă de artă într-un mod convențional bună sau rea, corelînd-o cu nivelul așteptărilor noastre, aceste așteptări sînt legate de volumul cunoștințelor noastre privind regulile artei, corespunzătoare formației artiștilor, reguli la care apelează criticul și regulile care sînt mai mult sau mai puțin cunoscute în cazul gustului sau al educației generale. Desigur, aceste așteptări vor fi diferite după individ, în funcție de vîrsta, temperamentul, educația și situația lui socială. Noi putem descoperi, astfel, cum operele de artă vor fi folosite în moduri diferite, corespunzător cu nivelurile așteptărilor publicului”².

¹ Pierre Bourdieu. „Sociologie de la perception esthétique”, în *Les Sciences humaines et l'oeuvre d'art*, „Connaissances”, S. A. Bruxelles, Exclusivité Weber, 1969, pag. 161.

² Teddy Brunius, „Theory and Taste”, Uppsala, 1969, pag. 17.

Este inutil să argumentăm aici ideea că arta nu moare numai datorită faptului că limbajul ei s-a diversificat, și că pentru acest motiv ea este receptată de publicul larg. Este absolut sigur că numărul celor ce iau contact cu arta tradițională sau modernă a crescut în ultimul deceniu (statisticile o confirmă). Să luăm, de exemplu, destinul poeziei, despre care se pretinde că va fi sufocată de dominația științei, de pragmatismul vieții moderne. Deși limbajul ei s-a complicat, în unele cazuri fiind cam abstract sau ocolind exprimările directe, tirajele în care sînt tipărite culegerile de versuri ale unor poeți de talent sînt neindeslătătoare.

Nici arta plastică nu este în declin, și numărul vizitatorilor din expoziții și muzee, în permanență creștere, atestă acest lucru. Teatrul, la rîndul său, caută și găsește noi modalități de contact cu publicul, cu care stabilește o comunicare directă. Romanul cunoaște și el una dintre epocile sale cele mai fertile, fiind, după părerea mea, exemplul cel mai concludent de coexistență a „modernului” cu „clasicul”: pe o structură clasică s-au alțoit mijloace și procedee noi de expresie literară.

Deși se poate spune că există o oarecare alunecare a preferințelor publicului spre zone mai comode de înțelegere, romane serializate pe micul ecran, filme comerciale, romane polițiste etc., afirmăm încă o dată că problema raportului artei moderne cu publicul este o problemă de educație, o problemă de integrare în viața socială, în ansamblul ei. Avînd de-a face cu o experiență estetică nouă, publicul trebuie înarmat, încă de pe băncile școlii, cu cifrul înțelegerii și asimilării ei, cu o nouă sensibilitate estetică.

Ion Pascadi³ considera, pe bună dreptate, că premisele care au dus, în epoca contemporană, la formarea noii sensibilități estetice, sînt: a) revoluția economică, care, în planul creației, a lărgit gruparea relativ închisă a artiștilor, iar în planul receptării, a lărgit amplu cercul celor care au acces la artă; b) revoluția politică, care a schimbat caracterul puterii, avînd drept ideal participarea maselor largi la conducerea socială, instituie, din principiu, o premisă favorabilă creației și receptării, care devin și preocupări ale unor instituții specializate, precum și ale celor politice; revoluția socialistă deschide calea democratizării accesului la artă; c) revoluția tehnico-științifică, care a adus cu ea dezvoltarea mijloacelor de comunicație de masă, cu rol imens în răspîndirea culturii; d) revoluția culturală, care a ridicat brusc spre artă masele largi populare, care își satisfac setea de cultură în special prin produse de mare serie, dar, treptat, nu se rezumă doar la acestea; e) revoluția timpului liber, care a crescut ca durată și s-a modificat ca structură; f) specificul național, diferențierile dintre sisteme social-economice, ba chiar și specificul local; g) factorii antropologici, psihologici, biofizilogici și genetici.

Toți acești factori ar trebui luați în considerare atunci cînd se inițiază un program de pregătire a gustului public pentru arta modernă, deoarece toți, într-o formă sau alta, cu o pondere mai mare sau mai mică, își pun amprenta asupra modalității în care publicul receptează inovația în artă.

³ Ion Pascadi, „Artă și civilizație”, Editura Meridiane, București, 1976, pag. 39—57.

telex-,,teatrul“•telex-,,teatrul“•telex-,,teatrul“

A căzut destul de devreme prima zăpadă, a venit destul de devreme primul îngheț, dar teatrele își continuă, ba chiar își intensifică activitatea la sediu și în deplasare. ● O zonă, pînă nu demult vitregită de turnee, Valea Jiului, primește acum trupe numeroase, cu spectacole bune, după un program riguros alcătuit. ● De la începutul stagiunii, au jucat pe Valea Jiului Teatrul „Bulandra”, Tea-

trul de Comedie, Teatrul Național din București, Teatrul „Ion Vasilescu”. Acțiunea continuă, și, întrucît este deosebit de interesantă, o vom urmări îndeaproape. ● Spectacolele în deplasare sînt o formă eficientă de extindere a ariei de influență a unui teatru, o știe toată lumea. Dar, ce ne facem dacă unele teatre bucureștene bat mereu drumul Buzăului? Dacă treceți prin Buzău, aruncați-vă ochii pe

afișul săptămînal. Bieții buzoieni sînt sufocați de numărul spectacolelor bucureștene. În schimb, la Rîmnici Sărat, la Focșani sau mai departe, bate vîntul prin casele de cultură. Ar fi o temă de meditație, pentru organizatorii de spectacole. ● Începînd cu luna noiembrie, s-au înmulțit matineele în Capitală. E foarte bine, dar, atenție la ținuta artistică a spectacolului de matineu! ●

(continuare la p. 39)